

REMISSVAR

Med rätt att delta – nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden

Utredningens har haft i uppdrag att analysera och fördjupa kunskapen om nyanlända utrikes födda kvinnors och anhöriginvandrares förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden, samt att lämna förslag på åtgärder som påskyndar deras etablering på arbetsmarknaden.

Allmänna synpunkter på betänkandet

Gediget kunskapsunderlag

Utredningens slutbetänkande utgör en gedigen genomgång av vad som påverkar nyanländas arbetskraftsdeltagande och sysselsättning, en översikt av nuvarande insatser i form av generella och riktade åtgärder, samt möjliga försörjningsskällor. Särskilt positivt är att utredningen valt att bredda sin analys till en genomgång av såväl utbudssidan som efterfrågesidan.

Men allt för snävt fokus på lågutbildade

Sacos huvudsakliga och genomgående invändning mot utredningens förslag riktar sig mot utredningens allt för snäva fokus på nyanlända lågutbildade kvinnor. Utredningen anger i sitt eget kunskapsunderlag att mellan var tredje och var fjärde skyddsbehövande eller anhöriginvandrare som invandrade 2000 och 2005 hade högskoleutbildning. Vidare framhålls att sysselsättningsnivån bland utomeuropeiskt födda akademiker är betydligt lägre och arbetslösheten många gånger högre än

bland inrikes födda akademiker, och att en mycket stor andel av de som väl är sysselsatta har arbeten som de utbildningsmässigt är överkvalificerade för. Saco beklagar att utredningen inte har ägnat utrymme åt vilket stöd som nyanlända med hög utbildningsnivå har behov av för att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället. Detta skulle även gynna de som står längst ifrån arbetsmarknaden, då lågkvalificerade arbetstillfällen frigörs om akademiker får jobb i paritet med sin utbildning.

Översyn av Arbetsförmedlingen

Utredningen uppmärksammar många brister och problem som gäller för Arbetsförmedlingens verksamhet generellt. Däribland att myndighetens stöd och insatser till stor del styrs av de arbetssökandes ersättningsformer och förekomsten av särskilda insatser eller anslag. Att lägga ännu en insats till de befintliga löser inte detta problem, utan förskjuter det endast till övriga arbetssökande som inte tillhör ”rätt målgrupp”.

Saco anser att Arbetsförmedlingens stöd och insatser bör grunda sig på en bedömning av den enskilda individens förutsättningar och behov. Saco har välkomnat regeringens initiativ till en bred översyn av Arbetsförmedlingens uppdrag och verksamhet, som även bör omfatta förhållandet mellan myndighetens resurser och uppdragens omfattning. Den aviserade översynen kan dock inte förväntas resultera i några genomgripande förändringar på kort sikt, mot bakgrund av detta lämnar Saco sina synpunkter på utredningens förslag.

Synpunkter på utredningens förslag

Introduktionsgaranti för nyanlända anhöriginvandrare

Saco delar utredningens utgångspunkt att möjligheten till sammanhållna och parallella språk-, utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser är en framgångsfaktor för effektiviteten i nyanländas etablering. Saco tillstyrker därför att nyanlända anhöriginvandrare ska kunna anvisas till ett nytt arbetsmarknadspolitiskt program med det innehåll som utredningen presenterar i sitt förslag till introduktionsgaranti, samt att ersättning för dessa personer ska bestå av aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning.

Saco vill dock framföra ett antal synpunkter gällande programmets målgrupp samt frågetecken kring det praktiska genomförandet av detsamma:

- Saco anser att även EES-medborgare, som uppfyller villkoren vad gäller inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen, efter en behovsprövning ska kunna ta del av introduktionsgarantin.

Nyanlända, oavsett ursprungsland, delar avsaknad av svenska språket, kunskap om den svenska arbetsmarknaden och hur deras profession utövas i landet. Om introduktionsgarantin anses motsvara den nyanländas behov bättre än övriga insatser inom Arbetsförmedlingens regi bör regelverket inte hindra att individen anvisas till detta program.

- Den föreslagna ettåriga tidsgränsen från folkbokföring, minus tre månaders inskrivningstid, kommer sannolikt att utesluta många i målgruppen. Enligt Sacos erfarenheter upplever många nyanlända Arbetsförmedlingens syfte och roll som otydlig, och vänder sig därmed till myndigheten först när de redan har studerat svenska och anser sig vara redo för arbetsmarknaden.

Utredningen föreslår att det vid särskilda skäl ska vara möjligt att göra undantag från ettårsgränsen. Sådana skäl anges bland annat kunna utgöras av vård av barn eller att personen inte haft någon kontakt med arbetslivet under de första åren i landet. Detta kan antas innefatta en relativt stor andel av den föreslagna målgruppen, och skälen kan därmed inte anses vara särskilda.

Saco instämmer dock i att tiden till insats är viktigt för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden. Om den föreslagna tidsgränsen bevaras kommer de proaktiva informationsinsatserna, vilka kommenteras nedan, att vara avgörande.

- Saco anser att såväl introduktionsgarantin som etableringsinsatserna i vissa fall bör kunna omfatta längre tid än 24 månader, för att möjliggöra en långsiktig etablering med sikte på en god matchningskvalitet mellan utbildning och arbete.
- Saco ser vidare farhågor med hur förslaget kan komma att genomföras på handläggarnivå inom Arbetsförmedlingen. Redan idag finns möjlighet för Arbetsförmedlingens handläggare att inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin anvisa långtidsarbetslösa till sfi och komvux, detta tyder på att erfarenheter inom etableringsuppdraget av att samordna parallella insatser med olika huvudmän hittills inte har tillvaratagits. Detta kan bero på att Arbetsförmedlingens lokala kontor ofta väljer att dela in verksamheten i ett antal funktioner där ett antal arbetsförmedlare ingår. Varje funktion arbetar med en specifik sökandegrupp som ungdomar, personer med rehabiliteringsbehov eller deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Saco ser risker med att ännu en verksamhetsindelning uppstår, då detta kan minska möjligheten för nyanlända med hög utbildning att få kvalificerat stöd och anpassade insatser. Denna farhåga förstärks av utredningens fokus

på lågutbildade. En och samma förmedlare kan inte ha överblick över hela arbetsmarknaden. Detta drabbar inte minst akademiker på grund av deras många gånger specifika kompetenser. Saco vill understryka att det för exempelvis en ingenjör eller ekonom är viktigare att få träffa en handläggare som har kunskap om individens utbildning och bransch, än dennes tillståndsgrund.

- Saco vill mot bakgrund av ovan nämnda farhåga i detta sammanhang även framföra att Arbetsförmedlingen, för en målgruppsanpassad vägledning och service för akademiker, bör samverka med såväl professionskunniga inom Sacoförbunden som universitetens studie- och yrkesvägledning samt karriärservice. En sådan samverkan kan bland annat resultera i gediget handläggarstöd vilket skulle underlätta för de som vägleder personer med olika akademiska utbildningar att ge relevant information om insatser såväl inom som utom myndighetens ramar (exempelvis kompletterande utbildningar).
- Saco anser vidare att insatser för att främja ökad yrkesörklighet är viktiga. En del i detta kan vara att vissa av Arbetsförmedlingens insatser, så som nationell matchning och yrkeskompetensbedömning, görs tillgängliga för invandrade akademiker som visserligen arbetar men inte har ett jobb i nivå med sin kompetens. Saco vill även uppmärksamma förslaget ”Valideringsår” som Akademikerförbundet SSR under året tagit fram.

Arbetsförmedlingen ska utan upphandling kunna komma överens med en kommun om anordnande av insatser för nyanlända invandrare

Saco tillstyrker förslaget och delar uppfattningen att det är ineffektivt om Arbetsförmedlingen utvecklar motsvarande insatser istället för att i samverkan med kommunen se hur befintliga insatser och kompetenser kan användas och vidareutvecklas.

Saco anser samtidigt att Arbetsförmedlingen på motsvarande sätt ska kunna komma överens med ett universitet eller en högskola om att anordna en kortare utbildning som kompletterar eller anpassar en utländsk högskoleutbildning för att denna ska vara gångbar på svensk arbetsmarknad.

Proaktivt informationsarbete

Dagens system förutsätter, vilket utredningen framhåller, att nyanlända i hög grad själva har kunskap om vilka insatser som erbjuds och vart hen ska vända sig för att få tillgång till insatserna. Detta ställer krav på kunskaper i svenska och om det svenska samhällssystemet som en

nyanländ ofta saknar, detta överensstämmer med den bild som framkommer i Sacos rapport Orientering utan karta och kompass. Saco vill dock framföra några synpunkter på de förslag som utredningen lämnar:

- Information i samband med uppehållstillstånd

Utredningen föreslår att Migrationsverket i samverkan med övriga berörda myndigheter ska utforma ett tryckt informationsmaterial om möjligheter till stöd och insatser som en nyanländ kan ta del av för att etablera sig i arbets- och samhällslivet.

Saco har länge uppväktat regeringen i syfte att en nationell vägledning för nyanlända ska tas fram, kontinuerligt uppdateras, och spridas. Vägledningen bör rikta sig till alla nyanlända oavsett tillståndsgrund, finnas både i tryckt och webbaserad form och arbetet med densamma ej bedrivs i projektform.

Saco anser att ett stort antal myndigheter, men även organisationer, bör involveras i detta arbete med att sammanställa såväl allmän som yrkes/utbildningsspecifik information om vad nyanlända själva kan göra och vad de kan få hjälp med för att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Vi som fackliga organisationer för akademiker bidrar mer än gärna med vår kunskap om arbetsmarknaden. Sacos webbportal Omstart är en god grund som guide för dem som har en akademisk utbildning. En sådan vägledning skulle både bidra till att den nyanlände på egen hand kan göra informerade val, men även stödja de som i sitt arbete ska vägleda målgruppen.

Saco är dock tveksam till om Migrationsverket bör ansvara för framtagandet av ovanstående vägledning/information. Ett alternativ kan vara att Centrum för samhällsorientering i samverkan med Centrum för lättläst uppdras att göra detta.

Saco tillstyrker att framtagen vägledning/information sprids av Migrationsverket i samband med uppehållstillstånd, men anser att den därutöver även bör spridas av Skatteverket i samband med folkbokföring. Vidare anser Saco att ett erbjudande om studie- och yrkesvägledning bör lämnas i samband med uppehållstillstånd respektive folkbokföring.

- Uppsökande verksamhet

Saco tillstyrker utredningens förslag om att kommunerna bör bedriva ett uppsökande arbete för att etablera kontakt med kommuninvånare som saknar inkomst från förvärvsarbete och samhällets olika trygghetssystem.

Saco anser även att kommunerna bör verka för att sprida ovan

nämnda vägledning/information genom bibliotek, lokalpress, utskick till nyinflyttade, informella nätverk, etc.

Svenska för invandrare

Utredningen föreslår ett antal förändringar gällande studieväg 1 på sfi. Saco anser att sfi behöver förbättras för samtliga studerande, framför gäller detta sfi-lärarnas förutsättningar och kompetens. Även om Sfi är föremål för en särskild utredning, Sfi-utredningen, vill Saco i detta sammanhang framföra vikten av att akademiker får läsa tillsammans med andra akademiker, och att svenskundervisningen i så stor utsträckning som möjligt bör vara yrkesinriktad och kombinerad med möjligheten att praktiskt tillämpa språket på en arbetsplats. Saco anser också att svenska för akademiker bör kunna erbjudas på universitet och högskolor, både för att stärka de nyanländas akademikeridentitet och för att föra dem närmare universitetens kunskap och service.

Komvux, Folkhögskolor och Universitet/Högskolor

Ett förslag är att nyanlända invandrare ska ges möjlighet att delta i förberedande insatser i form av sex månaders kurs vid folkhögskola där sfi, baskunskaper och orienterande och arbetsförberedande insatser ska ingå.

Saco hänvisar här till synpunkter från Lärarnas Riksförbund som anser att den föreslagna sexmånaderskursen inte bara bör erbjudas på folkhögskolor utan även bör kunna anordnas vid komvux och hos andra utbildningsanordnare som bedriver vuxenutbildning på entreprenad. Därutöver är det viktigt att den nyanlände så snart som möjligt får kontakt med studie- och yrkesvägledare för att bedöma vilka utbildningsbehov som finns och vilka utbildningar som passar bäst.

Saco anser vidare att en nyanländ akademiker som deltar i etableringsinsatser eller i introduktionsgarantin, vid behov, inom ramen för sin plan ska kunna läsa på högskolenivå för att komplettera eller anpassa sin utbildning till svensk arbetsmarknad.

Kompletteringsutbildningar och system för validering

Saco delar vidare Sacoförbundet Juseks önskan om att utredningen hade lämnat förslag kring införandet av ett system för validering av akademiska kunskaper, samt att inriktningen för och dimensioneringen av de befintliga kompletterande utbildningarna på högskolenivå för akademiker med utländsk utbildning hade setts över.

Insatser och incitament på lika villkor för kvinnor och män

Utredningen föreslår ett antal åtgärder för att Arbetsförmedlingen ska säkerställa ett könsneutralt myndighetsbemötande av nyanlända kvinnor

och män. Saco vill i sammanhanget påpeka att detta även bör inkludera de handläggare som arbetar med inrikes födda kvinnor och män. Därutöver finns, som Lärarnas Riksförbund påpekar, motsvarande behov bland utbildningsanordnarna, vilket bland annat kräver kompetensutveckling för studie- och yrkesvägledare.

Saco tillstyrker vidare att kommuner riktar aktiveringskrav till både kvinnan och mannen i familjer som har behov av ekonomiskt bistånd.

Förslag gällande Nyanlända föräldrar

- Saco tillstyrker att Arbetsförmedlingen i föreskrifter tydliggör hur handläggare ska arbeta för att upprätthålla kontakt med nyanlända som gör avbrott i sitt programdeltagande för vård av barn. Liknande föreskrifter bör även finnas för de som arbetar med inrikes födda.
- Saco tillstyrker att nyanlända ska kunna få förlängd tid i etableringsplan och introduktionsgaranti vid vård av barn om de deltar på minst 75 procent av heltid.
- Saco tillstyrker en tvåårig försöksverksamhet inom öppna förskolor där nyanlända föräldrar ges möjlighet till språkinlärning och studie- och yrkesvägledning.
- Utredningens förslag om förändringar i föräldraförsäkringen har remissbehandlats separat. Saco tillstyrkte i sitt remissvar förändringarna, men med utgångspunkt i att detta stödjer arbetslinjen för föräldralediga generellt.
- Saco tillstyrker att Socialstyrelsen i de allmänna råden om ekonomiskt bistånd anger att vårdnadsbidrag inte bör kunna kombineras med försörjningsstöd. Saco vill i sammanhanget även påtala att organisationen anser att vårdnadsbidraget står i motsats till värden som Saco sätter högt; ökat arbetsutbud, ökad jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden vad gäller till exempel löne- och karriärutveckling samt vikten av att upprätthålla arbetslinjen.

Uppföljning och analys

Saco tillstyrker utredningens förslag till utökad uppföljning och analys, där ett forskningsinstitut ges i uppdrag att vart fjärde år följa upp insatser för att stödja nyanländas etablering.

Inkomna remissvar från medlemsförbunden Akademikerförbundet SSR,
Jusek och Lärarnas Riksförbund bilägges.

Med vänlig hälsning

Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist

Josefin Edström